

"מרחץ של אפרודיטי" – פסלי אבן לעבודה זרה (בבלי, עבודה זרה מד ע"ב)

על אף הציורי המקראי על ניתוח מקומות עבודה זרה: "מְבַחֲתִיהֶם תִּתְצוּ וּמַצְבָּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאַשִּׁירָתָם תִּגְדְּעוּן וַיִּסְלִיחֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ" (דברים ז, ה), הגמרא אומרת: "חמישה בתי עבודת כוכבים קבועין הן" (בבלי, עבודה זרה יא ע"ב), כלומר היא מונה את בתי העבודה זרה הנחשבים קבועים. על חמשת המקומות המוזכרים בגמרא בעבודה זרה נכתב בספר "גן בעדן" (קליין, 2017). כאן אדון בפסלי האבן של אפרודיטי שנמצאו בכמה מקומות בארץ ישראל. מופיע במסכת עבודה זרה:

שָׂאל פְּרוֹקלוֹס בֶּן פְּלוֹסְפוֹס אֶת רַבִּן גְּמְלִיאֵל בְּעַפְוֹ, שְׂדֵהָ רוֹחֵץ בְּמֶרְחָץ שֶׁל אֶפְרוֹדִיטִי, אָמַר לוֹ, קְתוּב בְּתוֹרַתְכֶם, וְלֹא יִדְבַק בְּיָדָךְ מְאוּמָה מִן הַחֶרֶס. מַפְנֵי מָה אֵתְהָ רוֹחֵץ בְּמֶרְחָץ שֶׁל אֶפְרוֹדִיטִי. אָמַר לוֹ, אֵין מְשִׁיבִין בְּמֶרְחָץ, וְכַשֵּׁיזָא אִמְרַן לוֹ, אֲנִי לֹא בָאתִי בְּגִבּוּלָה, הִיא בָאתָה בְּגִבּוּלִי, אֵין אוֹמְרִים, נַעֲשֶׂה מֶרְחָץ לְאֶפְרוֹדִיטִי נוֹי, אֶלָּא אוֹמְרִים, נַעֲשֶׂה אֶפְרוֹדִיטִי נוֹי לְמֶרְחָץ (משנה, עבודה זרה ג, ד).

כמו כן מובא בירושלמי "רבי שמעון בן לקיש היה גבוצרה. קמתן מולפין (יון) להדא אפרודיטי" (ירושלמי, שביעית ה, ח). המשנה אומרת: "...אבל בזמן עמקם ביפוסאיות ובית מרחצאות. הגיע לכפה שפצמידין בה עבודת פוכבים, אסור לבנות" (עבודה זרה טז, א), ורש"י במקום אומר: "כיפה – אריוולד" דרך עובדי כוכבים להעמיד דעות אפרודיטיא בבית המרחץ שלהן".

אי היא אותה אפרודיטי שאלו את פסלה בבית המרחץ ושהיו למאפיין לה יון?

אפרודיטי – "אליל נקבה והיא סמל האהבה בשם נוגה (venus)" (אייזנשטיין, 1975, עמ' 307). הרמב"ם כותב בפירושו למשנה: "שם הכוכב נוגה הנקרא בערבי אלזהרא, ובספרי הצלפים בארבי טלאסי" (עבודה זרה ג, ד). לפי המיתולוגיה אליל זה שולט במים, בימים ובנהרות, ולכן שמו את פסל אפרודיטי במרחצאות. לפסל זה עבדו בכמה מקומות בארץ ישראל (אפרודיטי, ח"ת). פרידיהים (תשס"ג) מציין כמה וכמה מקומות בארץ ישראל שנמצאו בהם עדויות לעבודה לאפרודיטי, מעיון במקומות אלה נראה כי כמעט כל המקומות היו באזורי הגבול של ארץ ישראל, מקומות שיש מחלוקת בהם האם הם בתחום הארץ או לא (עכו, אשקלון, אזור קיסריה, דן, בית שאן, חמת גדר וכמובן כמה מקומות ממזרח לירדן).

פסל יפה של אפרודיטי נמצא בבית שאן ומוצג עתה במוזאון ישראל. ניסנבאום (2011) דגם חלקיקי סלע מהפסל וניתח את מקור הסלע באמצעות אנליזה של אוטופים יציבים בפסל אפרודיטה. הוא מצא כי המחצבה שהסלע הובא ממנה היא אפרודיסיאס (Aphrodisias) שנמצאת בטורקיה, מדרום מזרח לאיזמיר.

מקורות

- אייזנשטיין, י"ד (1975). **אוצר דינים ומנהגים**. הוצאת ספרים "שילה".
- אפרודיטי. (ח"ת). בתוך **דעת: אנציקלופדיה יהודית**. אוהזר ב-20 בנובמבר, 2020, מתוך <https://daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=2143>
- ניסנבאום, א' (2011). אנליזה של אזוטופים יציבים בפסל אפרודיטה. **על-כימיה**, 18, עמ' 42-43. [https://chemcenter.weizmann.ac.il/_Uploads/foto-in/File/Afrodita\(1\).pdf](https://chemcenter.weizmann.ac.il/_Uploads/foto-in/File/Afrodita(1).pdf)
- פרידהיים, ע' (תשס"ג). מעשה ברבן גמליאל במרחץ של אפרודיטי בעכו – עיון בריאליה ארץ ישראלית. **קתדרה**, 105, 7-32.
- קליין, מ' (2017) **גן בעדן**. שאנן – המכללה האקדמית הדתית לחינוך.